

РЕЦЕНЗИЯ

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ДОЦЕНТ по професионално направление 3.3 Политически науки (Европеистика – странознание на немскоезичните страни с преподаване на немски език – терминология на европейските институции), обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ, бр. 20 от 08.03.2024 г.

Рецензент: проф. д-р Даниела Любенова Колева

Кандидатка: гл. ас. д-р Даниела Николаева Дечева

I. Обобщени данни за кандидатката (научноизследователска, преподавателска и академична дейност)

Гл. ас. д-р Даниела Дечева преподава немски език в катедра “Европеистика” към Философския факултет на СУ “Св. Климент Охридски” от 2002 г. като хонорувана, а от следващата година – като редовна преподавателка. През 2011 г. придобива образователната и научна степен “доктор” и заема длъжността “главен асистент” в същата катедра. Д-р Дечева е титулярка на задължителните курсове от бакалавърската програма на специалност “Европеистика” по немски език със специализация върху терминологията на европейските институции и по странознание на немскоезичните страни. С удовлетворение отбелязвам, че последният е актуализиран неотдавна с отчитане на изследователските интересе и резултати на д-р Дечева, включително с промяна на заглавието: “История, култура и общество на немскоезичните страни”. Намирам, че тази актуализация отразява много по-адекватно общия културен субстрат на визираните страни. Освен задължителните курсове, д-р Дечева предлага и избираемия курс “Европейска култура на XX век”. През последните пет години нейната учебна заетост неизменно надхвърля приетите от Софийския университет нормативи.

Научноизследователската дейност на д-р Дечева се характеризира със своя интердисциплинарен подход, позиционирайки се на границите на германистиката и културологията. Интересът на кандидатката към по-широки културно-исторически контекстуализации на немскоезичната литература е заявен още в нейната дисертация на тема “Рецепция на немскоезичната култура в български списания от 20-те години (Златорог, Хиперион, Везни, Пламък)” и намира по-нататъшно развитие в публикациите, представени за настоящия конкурс. Участвала е в няколко проекта, включително такива с

международно финансиране, свързани с преподаването по/на чужди езици, превода, въвеждането на нови технологии в обучението. Непренебрежима част от академичната работа на Даниела Дечева са нейните преводи от и на немски език.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидатката

Съгласно Справката за изпълнение на минималните национални изисквания по чл. 26 от ЗРАСРБ за заемане на академичната длъжност "доцент" всички изисквания са изпълнени, като по групите от показатели Г (публикации) и Д (цитирания) са надвишени.

Д-р Даниела Дечева участва в конкурса за доцент по ПН 3.3 Политически науки (Европеистика – странознание на немскоезичните страни с преподаване на немски език – терминология на европейските институции) с оригиналния монографичен труд *Между творчество и миротворчество. Наградата за мир на германското книгоразпространение и културата на паметта в Германия* (УИ "Св. Климент Охридски" 2023) и 10 статии и студии, от които пет на немски и една на английски език. Три от статиите са публикувани в международни издания, две – в списания, индексирани в приоритизираните от българската нормативна уредба бази данни Scopus и Web of Science. С тези публикации Дечева авторитетно се намесва в българските и международните академични дискусии по темите на своите изследвания.

Представената научна продукция изцяло съответства на тематиката на конкурса. Както монографията, така и статиите представляват оригинални изследвания със съществен приносен характер. Те дават отлична възможност за цялостна оценка на качествата и постиженията на кандидатката в контекста на настоящия конкурс.

III. Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателската дейност на кандидатката

Изследователските приноси на д-р Даниела Дечева са в няколко посоки. Тя въвежда нови теми в хуманитаристиката, формулира и обосновава оригинална теза в своята монография, прилага иновативен интердисциплинарен подход, разработва прецизна и добре промислена методология, с която интерпретира солиден корпус от текстове, за да достигне до значими изводи. Повечето от тези приноси надхвърлят границите на българските хуманитарни науки и имат потенциал за международно признание.

III.1. Приноси в хабилитационния труд. Монографията *Между творчество и миротворчество. Наградата за мир на германското книгоразпространение и културата на паметта в Германия* представлява първото цялостно изследване върху въпросната награда, въпреки че тя е учредена преди повече от 70 години и нейното ежегодно връчване е значимо събитие от културния календар на Федералната република. Дори в самата Германия липсва подобно систематично и задълбочено проучване. В този смисъл Даниела Дечева въвежда нова тема не само в българската, но и в международната хуманитаристика. Актуалността на темата е продиктувана от обстоятелството, че Наградата за мир на германското книгоразпространение се е утвърдила като важен “инструмент” на културната политика и културната дипломация (доколкото повечето лауреати са чужденци) в съвременна Германия. Не случайно началото на избрания период на изследването съвпада с краха на комунистическия режим, когато самотематизирането на германското общество и мястото на обединена Германия в Европа и света е в центъра на публичния дебат.

Темпоралният фокус на изследването има определящо значение и за начина, по който авторката конструира своя изследователски предмет. Тя не се задоволява с културно-политическата и дипломатическата контекстуализация, а разполага Наградата за мир в контекста на политиките на памет и културата на памет в Германия, като се придържа към особено плодотворна интердисциплинарна перспектива. Тази методологическа инвенция на Дечева заслужава специално внимание. Нейното позициониране в полето на изследванията на паметта (memory studies) дължи своята оригиналност на синтеза от литературоведската ѝ школовка и културологичния ѝ поглед, който прививда Наградата за мир като своеобразно връщане към хуманистични интелектуални традиции, прекъснати от националсоциализма и Холокоста. Този подход осигурява неординерния и много плодотворен ракурс към темата: Дечева търси артикулациите на културата на паметта в дискурсивното поле на Наградата за мир. Полагането на речите на лаудаторите и лауреатите на Наградата именно в такъв контекст, съчетано с близкия им прочит, инспириран от литературознанието и германистиката, позволява в тях да се търсят по-общи самовъзприятия на съвременното германско общество. Намирам това удържане на микро- и макрооптика, на текст и контекст, за особено значимо методологическо постижение на хабилитационния труд.

В съдържателно отношение монографията очертава актуални тематични полета на публичния дебат в Германия и Европа за последните около 30 години. Преди всичко, не

може да се остави без внимание приносният характер на IV глава, в която е проследено формирането на културата на памет в Германия в нейното съвременно състояние. Авторката убедително обосновава тезата си за превръщането на “възпоменателния хабитус” във фундамент на политическата култура (с. 9), разглеждайки няколко знакови дебата от 80-те години насам. Разбира се, върху спора на историците от 80-те години, изработил канона на публичната памет във ФРГ, има огромен корпус от изследвания, при това не само в немскоезичната литература. Дебатите около разкритията за престъпленията на Вермахта и около книгата на Голдхаген *Hitler's Willing Executioners: Ordinary Germans and the Holocaust* (1996) също привличат общественото внимание и се превръщат в предмет на обширни коментари и последващо осмисляне. Те обаче, особено тези от 90-те години, са слабо познати на българската публика, както посочва авторката. Но нейният принос не е просто образователен. Проследяването на дебатите за уникалността на Холокоста, за превръщането му в “космополитна” (Леви и Шнайдер) или “образцова памет” (Цв. Годоров) не само очертава дискурсивното пространство на Наградата за мир и уплътнява контекста, към който ще се отнесе прочитът на речите. Тук Дечева всъщност предлага един разказ за следвоенната история на Германия през призмата на публичната памет, като умело откроява интерференциите на академичния и публичния дискурс, на историческите и етическите перспективи. Така тя артикулира своята концепция за политиката на памет като “конкретното политическо направляване на колективните репрезентации на миналото през публичния, академичния, образователния дискурс, възпоменателните практики, производството на културни артефакти и с други средства” (с. 50). В това ценностно-нормативно пространство “негативната памет” за извършените в миналото престъпления е доказателство за съзряване на обществото и устойчивост на демократичните ценности, т.е. условие за “позитивна идентификация” (с. 52).

Фокусирайки се по-конкретно върху процедурата на присъждането на Наградата за мир, Дечева умело демонстрира неявния, но несъмнен синхрон с по-общите въпроси, които вълнуват обществото, и постепенното изграждане на един многопластов колективен образ на миналото и настоящето в този често индиректен диалог. Така през 90-те години изборът на лауреати е свързан с актуални трансформации в Европа като посткомунистическия преход и миграцията, но и на паметта за националсоциализма и Холокоста. През първото десетилетие на XXI век фокусът се измества към европейските и глобалните предизвикателства. По-скоро периферното присъствие на темата за Холокоста се обяснява с утвърдената вече консенсусна памет. Универсалната етическа нормативност

на тази памет проличава през следващите 10 години, когато сред лауреатите са опоненти на диктаторските режими в Китай и Беларус, наред с такива, които разработват теми на различността и политиките на идентичност. Проследяването на Наградата в продължение на 30 години очертава параметрите на “кръстосването на политика и култура” (с. 34), развитието на политическите приоритети и ценностните консенсуси, маркира злободневни вътрешни и международни въпроси, по които журито заема позиция чрез избора на лауреат, както и обществените реакции на тези избори – все доказателства за “нейната ефективност като дискурсивен агент” (с. 78) и “сеизмограф за обществените настроения” (с. 75). Доколкото повечето лауреати са чужденци, техните речи създават един събирателен поглед “отвън” към Германия и нейното място в съвременния свят. Чрез този обмен на символен/културен капитал, както заключава авторката, германското общество утвърждава и “награждава себе си за принадлежността към глобалната хуманистична и демократична общност” (с. 342).

В заключение държа да отбележа, че хабилитационният труд е много добро четиво, което едновременно увлича и приканва към размисъл и диалог: ясно структуриран, написан на добър академичен стил и език, с удържане на избраната перспектива, с последователно развита аргументация и дискретно, но убедително авторово присъствие.

III.2. Приноси в останалите публикации, представени за конкурса

Статиите на д-р Дечева, представени за участие в настоящия конкурс, са основно в полето на изследванията на културната памет. Част от тях са своеобразна подготовка на монографията, а именно изясняване на ключови понятия като “култура на паметта”, “политики на памет” и др. Прави добро впечатление, че Дечева работи с тези актуални концепти, изоставяйки знаковото доскоро, но вече доста критикувано *Vergangenheitsbewältigung*. Особено внимание заслужава нейната критика на културата на паметта в Германия, развита в “Култура и политики на паметта в Германия – предпоставки и критика” (2021). Перспективен е подходът и в “Центрове и периферии в публичната памет и изследванията за Холокоста” (2023), особено идеята за съдържателната периферия, която кореспондира с наблюденията за регионализацията на културите на памет в Европа.

Други публикации са резултат от работата по хабилитационния труд и разглеждат същия емпиричен корпус, но с други изследователски задачи. Особено бих открийла като приносна статията “‘Macht und Ohnmacht des Dichterwortes’: Der Friedenspreis des Deutschen

Buchhandels und der Islam” (2020) за присъствието на исляма в дискурсивното пространство на Наградата за мир. Чрез вече споменатия близък прочит тук Дечева успява да открие общите теми, които присъстват в речите на лауреати от Турция, Алжир и Германия, имащи отношение към исляма.

Особено високо ценя текстовете, посветени на европейските култури на памет: споменатия “Центрове и периферии...” и особено “Erinnerung und Identität in Europa: Zwischen Selbstkritik und Selbstbewusstsein” (2020) и “Der Schatten des Eisernen Vorhangs: Europäische Erinnerungspolitik 30 Jahre nach der friedlichen Revolution” (2020). С тях Даниела Дечева авторитетно се намесва в актуалните дебати за конкуриращите се култури на памет в Европа, следствие от настояването върху сингуларността на Холокоста. Първата статия разглежда връзката между негативна памет и позитивна самоидентификация, основана на презумпцията за универсалността на европейските ценности. Авторката задълбочава анализа, като акцентира върху “асиметрията” (Асман) на паметта за двете големи диктатури на XX век в Европа: националсоциализма и комунизма. Темата за асиметрията е развита и във втората статия във връзка с десния популизъм в Източна Европа, подхранван по всяка вероятност и от недостатъчното признание на паметта за комунизма в общоевропейски мащаб. Заключение на Дечева, че върху деленията Изток–Запад се наслагват политико-идеологически конотации е не само убедително, но и политически релевантно.

IV. Бележки и препоръки

Въз основа на изложеното дотук си позволявам да отправя две препоръки към д-р Дечева, които произтичат не от дефицити в нейната досегашна изследователска и преподавателска работа, а точно обратното – от техните достойнства:

1. Настоятелно препоръчвам монографията да бъде преведена на английски език и публикувана в престижно международно издателство (с евентуални редакции, необходими за небългарска читателска аудитория). Както нееднократно посочих, тя съдържа приноси, надхвърлящи българския академичен контекст.
2. Препоръчвам на д-р Дечева и занапред да интегрира, доколкото е възможно, изследователските си търсения в преподаването. Основание за тази препоръка е дългогодишният ми опит, който показва, че обвързването на изследователската

и преподавателската работа е важно условие за повишаване на интереса и мотивацията на студентите.

V. Заключение

Преподавателската и изследователската дейност на гл. ас. д-р Даниела Дечева, както и приносите в нейната научна продукция, особено в хабилитационния труд, ми дават солидно основание да подкрепя нейната кандидатура за доцент по професионално направление 3.3 Политически науки (Европеистика – странознание на немскоезичните страни с преподаване на немски език – терминология на европейските институции).

Декларирам, че нямам общи публикации с кандидатката, не съм в конфликт на интереси и не съм установила плагиатство в представените научни трудове.

Дата: 24.06.2024 г.

Рецензент:

проф. д-р Даниела Колева